

heid in elk van de in haar samenwerkende kerken en groepen. Want als niet de in de N.C.R.V. samenkomende groepen leeren beven, of blijven beven voor 't volstrekte recht van Gods wel en waarheid, dan zou de N.C.R.V. zelf zich zien oplossen in een binnen-, christelijke A.V.R.O., d.w.z. ophouden christelijk te zijn.

Daarom kan de N.C.R.V. geen Ersatz zijn, noch van een kerk, noch van een groep, noch van een partij. Scheppen kan ze ook niet, reformeeren evenmin, ons „heilig huis” worden ook niet. Zij heeft juist menschen noodig, die ieder voor zich, en in eigen kring, erkennen, dat men slechts dan de „heilige huisjes” onderscheiden, en met een verkleinwoordje benoemen kan, als men zich steeds weer onderworpen afvraagt, welke volstrekte geboden God voor zijn „Huis” gegeven heeft in leer en leven.

Het waren menschen, die aan zulke probleemstelling van huis uit gewoon waren, die met zijn vijven indertijd tot oprichting eener N.C.R.V. bijeengekomen zijn, toen de officiële sloopers van „heilige huisjes” nog sliepen.

Aan de N.C.R.V. in dezen zin onzen hartelijken gelukwensch.

K. S.

Bestaansrecht-erkenning voorwaarde voor samenkomst?

In „Goudsche Kerkbode” spreekt Ds. Kalkman met sympathie over het streven van „De Reformatie” inzake het zoeken naar kerkelijke eenheid tusschen wie gelijke belijdenis hebben. Ds. Kalkman heeft evenwel één bedenking: hij meent, dat men over en weer elkaars bestaansrecht erkennen moet, om tot eenheid te komen, en wijst erop, dat wij toch ook elkaars doop erkennen. Hetgeen een erkennen van het bestaansrecht insluit, naar zijn meening.

Dankbaar voor Ds. Kalkman's artikelen, vroeger en nu, zou ik op dit ééne punt met hem van meening willen verschillen.

ad a) Naar mijn meening is de erkenning van elkaars „bestaansrecht” als „(afzonderlijk) kerkelijk instituut” het groote struikelblok voor de eenheids pogingen. Want als we het recht hebben naast elkaar te blijven, dan laat ik persoonlijk liever alles wat is, kalm voortbestaan; het leven is dan voorloopig wel zoo rustig. Maar ik geloof niet, dat Christus ons het recht geeft de zaak blauw blauw te laten. Ik geloof, dat Hij verbinden wil, wat samenwonen kan in één belijdenis. En daarom moeten wij het bestaansrecht der Chr. Geref. kerk ontkennen; en kunnen ook haar leden, als zij ernst maken met het grondaxioma, zoeven genoemd, niet anders doen, dan het bestaansrecht van ons instituut ontkennen (zoals de echte chr. gereformeerden ook altijd gedaan hebben, in tegenstelling met latere „Wekker”-artikelen, die het aantal „ware kerken” begonnen aan te lengen, en dus een neo-chr. geref. opvatting vertoonden). Over de wijze, hoe wij

dan samenkomen kunnen met deze wederzijdsche opvatting ten aanzien van elkaar, schreef ik reeds. Zoodra men inziet, dat samenwonen eisch is, is het een kwestie van gehoorzaamheid, eraan te te voldoen. Een persoonlijke meening, of zelfs een voormalige kerkelijke uitspraak over de onwettigheid van eens anders kerkbestaan, is de facto buiten werking gesteld, zoodra de nieuwe groepering feit is. En om een meeningsverschil mag men elkaar in Gods huis niet voorbijloopen; de kerk is geen gemeenschap van logica, of van zuivere „Deutung” van kerkgeschiedenis(en).

ad b) Houdt erkenning van eens „anders” doop de these van de wettigheid van het „andere” instituut in? Ik herhaal: n.l. niet. Laat ons concreet worden: in Giessendam is weer een nieuwste sekte: een zekere heer De Hek doopt er ook. Kwam zulk een gedoopte naar ons over, ik geloof niet, dat hij zou herdoopt worden. Erkent men daarmee het „bestaansrecht” van de gemeente De Hek? In Los Angeles was een zekere jufvrouw Aimee McPherson. Ze haalde allerlei Amerikaanse kunsten uit, bekeerde op haar manier er velen, hield openbare samenkomsten, met illuminatie zoowel van zichzelf als van de zaal, doceerde „dogmatiek” met een heel grooten staf, verdiende en beheerde groote geldsommen, trouwde en liet zich scheiden, ging er weer met een ander van door, en schijnt onlangs den roman te hebben afgesloten. Zij deed zeer veel aan zending; ik heb van nabij foto's van het werk gezien, brieven van zendingsarbeiders en -sters gelezen, en drukwerk van de sekte ontvangen. Deze zendingen hebben er ongetwijfeld velen gedoopt, met de goede formule, en met een aanstelling, die in hun kring volstrekt wettig was. Erkent men nu het bestaansrecht van zulk een lichaam? Neen. Toch erkent men den doop ervan, als aan de bekende voorwaarden is voldaan.

Laat ons toegeven, dat de erkenning van den doop wel insluit een inrekeningbrengen van de catholiceit van het christendom, maar absoluut niet kan beteekenen een erkenning van de wettigheid van het doopende instituut.

Het is trouwens gevaarlijk, op feitelijke erkenningen (beter gezegd: op de ontstentenis van uitdrukkelijke verloocheningen) nieuwe uitspraken omtrent wat mag en niet mag te gronden. Want om de rechte houding te vinden, moeten we altijd weer naar de bron terug: het geopenbaarde Woord. Het zou immers wel kunnen zijn, dat we met dat „erkennen”, of „niet-verloochenen”, zelf op een verkeerd weg waren. Het is duidelijk, dat we inzake het al-of-niet-herdoopten een zekere verlegenheidspolitiek voeren: niemand weet, hoe uit het moeras te komen, of: welke grens te trekken tusschen niet- en wel-erkennen. Maar daarom blijve ons argument ook daárop niet gebouwd.

K. S.

POPULAIR-WETEN - SCHAPPELUKE SCHEISEN

Het Erotische.

VI.

Wanneer E. Spranger in zijn „Psychologie des Jugendalters” eene algemeene psychologie der jeugdliche Erotik heeft gegeven, gaat hij tot nadere specialiseering der erotische verschijnselen over door na te gaan, hoe deze erotiek zich openbaart:

1. tusschen hen, die van denzelfden leeftijd en van gelijk geslacht zijn;

2. tusschen hen, die van denzelfden leeftijd en van verschillend geslacht zijn;

3. tusschen hen, die van verschillende leeftijd en van gelijk geslacht zijn;

4. tusschen hen, die van verschillende leeftijd en van verschillend geslacht zijn.

Ongetwijfeld een logische indeeling.

1. Het erotische tusschen hen, die van van denzelfden leeftijd en van gelijk geslacht zijn. Spranger vindt, dat in de vriendschap van jongens tot jongens en van meisjes onder elkander een erotische grondtrek wordt gevonden. Er is dan een „Zamenklingen”, sympathie. Dit wordt tot een echt verstaan, wat meer is dan een aesthetisch „schwärmen”, dweepen. Maar, en zie hier weder de scherpe scheiding, welke Spranger maakt tusschen het erotische en het sexuele, eigenlijk sexueel begeeren verbindt zich hiermede niet, komt niet naar voren; het zou als iets onheiligs gevonden worden. En dit is hier het karakteristieke. Maar ook erkent hij, dat het in iedere verhouding van dezen aard tot een crisis komt, die of tot verbreking van de verhouding leidt, of tot een verhouding op een anderen grondslag. De persoonlijkheid van den mensch komt toch bij het rijper worden meer naar voren en de „werkelijke” mensch wordt gezien.

2. Het erotische tusschen hen, die van denzelfden leeftijd en van verschillend geslacht zijn.

Hier gaat het dus over de verhouding tusschen jongens en meisjes. Spranger stelt hier, dat het in deze jaren tusschen de beide geslachten nog niet tot de echte, groote liefde komt. Dat kan nog niet. De psychische functies zijn nog niet tot deze kracht van werkzaamheid gekomen. Er is nog de schuchterheid. Men zou echter kunnen tegenwerpen: is er dan niet „het flirten”? De flirt echter bootst de uiterlijke vormen van den Eros na, maar heeft niet diens wijding. Zij wordt voor een deel uit geheel andere bronnen gevoed.

Nu worden drie typische ontwikkelings-tijdperken gesteld. In den eigenlijken kinderleeftijd (tot ongeveer 10 jaar) vinden de kinderen in spel en vrijen omgang hun onbevengende verhoudingen. In den knapen- en jonge-meisjes-leeftijd, den leeftijd, die aan de eigenlijke ontwikkelings-jaren voorafgaat, is normaal een zekere trotsche en schuwe afzondering. Men mijdt elkander. De jongens zien op de meisjes neer; ze zijn „ganzen”; de meisjes doen hetzelfde ten opzichte van de jongens; ze zijn „Lausbuben”.¹⁾ Maar in de eigenlijke ontwikkelingsjaren, deelen zich de jeugdigen in twee soorten: de flirterenden en degenen, die zich terughouden. Bij de eersten komt dit uit in het zoogenaamde „pousseeren”. De kleeding is onberispelijk, das en glacé-handschoen zijn onontbeerlijk; de haar-versiering moet in orde zijn. Men „paart” zich langs de drukbezochte wandelwegen in de groote stad of op den boulevard langs 't strand. De zich terughoudenden hebben meer stille bewondering. Men draagt het beeld van de(n) „aangebode” in het hart. En daar wordt het gekoesterd. Zij zijn naar Sprangers oordeel de productieven, het „pousseeren” en het dansuur maakt onproductief. Maar ook in de eerste jaren van dezen tijd treedt de echte, groote liefde nog niet op. Men zoekt in al datousseeren en „schwärmen” nog altoos teveel zichzelf.

3. Het erotische tusschen hen, die van verschillende leeftijd en van gelijk geslacht zijn. Hier gaat het over den vorm van het erotische tusschen jongeling en knaap, of tus-

UIT DE HISTORIE

De Vereeniging van 1892.

VII.

(De bronnen. D.)

B. Dr. Kuyper en de Scheiding. (3)

De derde of laatste brief van Ds. Jongeleen bestaat hierin, dat Dr. Kuyper ongunstig oordeelde niet alleen over de scheiding, maar ook over de personen, die met de afscheiding waren meegegaan. Om dit te bewijzen geeft hij het volgende citaat van Dr. Kuyper: „En als men ons nu in oprechtheid voor het aangezicht des Heeren vraagt, wie er uit onzen levenskring alzo naar de Kerk der gescheidenen zijn overgegaan en wie terugbleven, metterdaad, dan zouden wij tegen beter in moeten spreken, indien wij zeiden, dat wie uittraden, juist de teederste en best onderleide kinderen Gods waren. Integendeel juist die vromen en die dieper leefden bleven terug, en bij hen die gingen, viel niet zelden iets uitwendigs, iets oppervlakkigs, iets min teeders op te merken, waardoor hun uittreden nooit een sprake tot anderer conscientie werd.”¹⁾

Nu vermeldt Ds. Jongeleen niet, waar hij dit citaat gevonden heeft. Merkwaardigerwijze is het precies hetzelfde — zelfs geen woord of letter meer of minder — dat ook Prof. P. J. M. de Bruin heeft overgenomen.²⁾ Dit wekt het vermoeden, dat Ds. Jongeleen het niet rechtstreeks bij Dr. Kuyper heeft nageslagen, maar het tweede of derde hands aan anderen ontleend.

Indien hij echter deze woorden in de Heraut van 30 November 1884 in hun verband gelezen had, zou hij er wel wat voorzichtiger mee geweest zijn. Dr. Kuyper laat n.l. eerst deze verklaring er aan vooraf gaan: „En nu ligt niets verder van ons, dan dat we onze gescheiden broeders geestelijk zouden willen veroordeelen. Die hen en ons oordeelen zal is de Heer.” Voorts maakt Dr. Kuyper hetzelfde onderscheid tusschen succes en zegen, als onlangs ook in dit blad gedaan werd. En dan heeft Dr. Kuyper het niet over de vaders der scheiding, ook niet over de afgescheidenen in 't algemeen, maar — zooals ook al het citaat van Ds. Jongeleen zelf duidelijk zegt — over hen die uit de Hervormde Kerk naar de Christelijke Gereformeerde overgingen, en nog nader — zooals uit het vervolg blijkt — over degenen die in de laatste tien jaren overgingen. „De „bidders”, de „vaders in Christus”, om het kort te zeggen, zagen wij in de laatste tien jaren niet uitgaan; en die uitgingen, hoorden, op enkele uitzonderingen na, meer tot de uitwendigen.”

¹⁾ t. a. p. 12. De enkele onnauwkeurigheden, die door Ds. Jongeleen bij het overschrijven zijn gemaakt, zijn door mij naar het oorspronkelijke verbeterd.

²⁾ Het voortbestaan van de Christelijke Gereformeerde Kerk, 24.

schen den volwassen man en den jongeling. Hier treedt naar voren het paedagogisch element, dat in elken Eros sluimert, de wederkerige „omhoogheffing”. Het erotische heeft hier een diepen metaphysischen grond, n.l. den blik voor de natuur, als zij den bloei in den mensch onthult. Dan is zij het verlangen naar de vaste, rijpe ziel, naar de niet meer alleen in bloot lichamelijke gratie zich voordoende schoonheid der wijsheid in den platonischen zin. Dit element van den Eros komt vooral uit in de verhoudingen van den jeugdige tot den echten leider (Führer). De Jeugdbeweging is niet het minst daaruit te verklaren.³⁾ Het ontbreekt ook niet aan erotische verhoudingen tusschen het jonge meisje en de jonge vrouw of de volwassen vrouw. Maar naar Sprangers meening treedt in de vrouw, door het jonge meisje meer bewonderd, ook het element naar voren, dat hij noemt: „het weten van het groote geheim van de vrouwelijke natuurbestemming”. Maar ook, zonder dat treedt de gelijkgeslachtelijke erotiek op bij de meisjes, in het dweepen met leeraressen enz.⁴⁾

4. Het erotische tusschen hen, die van verschillende leeftijd en van verschillend geslacht zijn. Hier geldt het de verhouding van jongeren met personen van ouderen leeftijd van een ander geslacht. Spranger stelt evenals Dr. J. Waterink, dat de binding in erotische zin zich al heel spoedig op het andere geslacht richt, waarbij de eerste nog poneert, dat zij bij meisjes reeds vroeg aanwezig is, vroeger dan bij jongelingen.⁵⁾ Wij vinden hierbij de opmerking bij Dr. J. Waterink: „In normale gevallen gaat echter het erotische nimmer aan het sexuele vooraf”. Is dit een drukfout? Of verstaan wij hem verkeerd, als wij meenen, dat in hetgeen hij dan verder ter adstrueering zegt, juist bewezen wordt, dat het erotische aan het sexuele voorafgaat? Begint hij dan niet aldus: „De jongen begint met het teere, het lieve, het zachte in het meisje aantrekkelijk te vinden”, enz.⁶⁾

Bij deze verhouding vindt Spranger bij het meisje de persoonsbinding, en bij den jongen meer het vormende, veredelende, ver-

En will doen, dan hij aanleg Volgens h matie er v staat. „En zeggen, of en belijdt zonde van naar beter besef, dat het nu es der ziele, langer naar hand doordien maar da God den ootmoedig En leg neen, dan dan is he getreden digden w voor God het meer niet lange Ook al deeling ge kunnen w aan diens heeft geg hadden. Trouwe afgescheid feit, dat zijn kerk breede b vormde K indien da Christelijk „Onder vaardighe de Hervor ting den ter stede konden d Alleen Dr. Kuype iemand u Wessels, ling te Ut Geref. Ke lijke gebi gaf”), zeg waren, n „Ontkend scheiding

³⁾ Contid
⁴⁾ Deze
de Chr. Ge
1912.

heffende, oefent.”⁷⁾ U. L. O. of Lyceu leerares. komt dar van W. de belan hoofdzak maar me daarenteg moeilij betrokke een vo leeraa behandel clusie Stern „Vele dweepen r ten door den. Ik l gelijke d welke m toe bij vreugde mij een lingen hetzel lijke lees geven, e king van meenen mogen gevaren, tische lig regel vo is op en van Spr en in d tische m leven d platonisc „het bl brengt.

n g. (3)

Jongeleen be-
stig oordeelde
ook over de
en meegedaan.
olgende citaat
in in oprecht-
n vraagt, wie
de Kerk der
e terugbleven,
ter in moeten
uittraden, juist
inderen Gods
en die dieper
gingen, viel
rklakkigs, iets
hun uittraden
ntie werd."*)
aar hij dit ci-
rwijze is het
ord of letter
f. M. de Bruin
ermoeiden, dat
hij Dr Kuyper
f derde hands

in de Heraut
band gelezen
mee geweest
verklaring er
rder van ons,
lers geestelijk
en ons oer-
kt Dr Kuyper
es en zegen,
werd. En dan
lers der schei-
nen in 'talge-
sitaat van De
r hen die uit
slijke Gerefor-
ler — zooals
en die in de
De „bidders”,
rt te zeggen,
iet uitgaand;
uitzonderingen

en, die door De
it, zijn door mij
Gereformeerde

ongeling. Hier
gisch ele-
umert, de
rotische heeft
ond, n.l. den
n den mensch
n naar de
et meer al-
ratie zich
wijsheid in
an den Eros
van den jeug-
De Jeugd-
uit te verklar-
erotische vor-
isje en de
rouw. Maar
rouw, door
k het element
en van het
welijke na-
der dat treedt
de meisjes, in
en, die van
n verschil-
het de ver-
van ouderen
anger stelt
inding in ero-
het andere
poneert, dat
n, vroeger dan
de opmerking
llen gaat ech-
het sexu-
Of verstaan
at in hetgeen
juist bewezen
het sexu-
n niet aldus:
het lieve, het
nden", enz.)*
ger bij het
en bij den
delende, ver-

En willen wij Dr Kuyper hierin geheel recht
doen, dan moeten wij ook hooren, welken maatstaf
hij aanlegde, alvorens hij tot dit oordeel kwam.
Volgens hem komt het ook bij het stuk der refor-
matie er vóór alles op aan, of men recht voor God
staat. „En recht voor God wil in deze zaak
zeggen, of men het verval van den kerkstaat voelt
en belijdt als een oordeel Gods, dat om de
zonde van zijn volk over ons kwam. Voorts of men
naar beteren kerkstaat dorst, niet uit het ingebeelde
besef, dat anderen het mis lieten loopen, en dat wij
het nu eens beteren zullen, maar uit den drang
der ziele, dat het om Gods wil zoo niet
langer mag. En eindelijk, of men inzien en er
naar handelt, dat die reformatie komen moet, niet
doordien wij er ons voor in het zweet zetten,
maar dat ze alleen komen kan en zal, indien het
God den Heere belieft, ze ons op onze stille ver-
oetmoediging, als gift zijner genade te schenken.

En leggen wij dien zuiveren maatstaf nu aan,
neen, dan mogen wij niet onoprecht zijn, maar
dan is het niet waar te maken, dat juist de uit-
getreden uit onzen kring de diepst veroetmoe-
digden waren, dat juist hun de schuld des volks
voor God het zwaarst op de ziele woog, en dat zij
het meer dan anderen om den „Name des Heeren”
niet langer konden dragen.”

Ook al laten wij op dit oogenblik deze beoor-
deeling geheel voor rekening van Dr Kuyper, dan
kunnen we nochtans uitspreken, dat Dr Jongeleen
aan diens woorden een inhoud en een strekking
heeft gegeven, die ze bij Dr Kuyper volstrekt niet
hadden.

Trouwens, dat deze niet zoo ongunstig over de
afgescheidenen oordeelde, blijkt o.a. ook uit dit
feit, dat hij al in 1873 hun oeffenaarigheid aan
zijn kerkgenooten ten voorbeeld stelde en met
breede becijferingen berekende, wat in de Her-
vormde Kerk al niet tot stand zou kunnen komen,
indien daar met dezelfde mildheid als in de
Christelijke Gereformeerde Kerk gegeven werd.

„Onderstel dit nu eens, neem aan, dat de offer-
vaardigheid, de kracht van het Kerkelijk leven bij
de Hervormden mee door deze betere kerkinrich-
ting den ijver der Christelijke Gereformeerden hier
ter stede kwam te evenaren, zie dan eens, wat we
konden doen.”*)

Alleen de ironie is, dat wat Dr Jongeleen aan
Dr Kuyper in den mond leggen wil, eenmaal door
iemand uit zijn eigen kerk is gezegd. De heer J. H.
Wessels, destijds Christelijk Gereformeerd ouder-
ling te Utrecht, die op last van de Synode der Chr.
Geref. Kerk van 1894 een boekje over de kerke-
lijke gebeurtenissen der juist voorbijgegangene jaren
gaf*), zegt niet slechts van degenen die overgegaan
waren, maar van de gansche afgescheiden kerk:
„Ontkend kan het niet worden, dat het volk der
scheiding, vooral in de laatste jaren voor 1886

*) Confidentie 89, en verder 85—90.

*) Deze mededeelingen over den heer Wessels vond ik in
de Chr. Geref. Kerkbode voor Groningen etc. van 26 Januari
1932.

heffende, dat de jonge vrouw op hem uit-
oefent.**) Zoo vinden wij hier bij degenen, die het
U. L. O. volgen, op de H. B. S., het Gymnasium
of Lyceum zijn, het dwepen met den leeraar of
leerares. Dat dit dwepen bij meisjes meer voor-
komt dan bij jongens, komt ook naar de meening
van W. Stern daaruit voor een deel voort, dat
de belangstelling van den jongen op school niet
hoofdzakelijk aan den persoon van den leeraar,
maar meer aan het vak gebonden is. Het meisje
daarentegen kan haar belangstelling in iets zeer
moeilijk losmaken van den persoon, die er bij
betrokken is. Wanneer een meisje, zoo geeft Stern
een voorbeeld, bijv. met den letterkunde-
leeraar dweept, dweept zij dikwijls ook met de
behandelde literatuur. Eigenaardig is de con-
clusie voor de Paedagogiek, welke
Stern hieruit trekt:

„Veel ouders van dergelijke meisjes zeggen: dat
dwepen met een leeraar is niet goed. Meisjes moe-
ten door vrouwelijke leerkrachten onderwezen wor-
den. Ik houd dit voor absoluut verkeerd; een der-
gelijke dwepert is een vorm van „ideaalvorming”,
welke men niet moet onderschatten. Zij draagt er
toe bij, om de belangstelling te verhoogen en
vreugde in de klasse te brengen. Daarom lijkt het
mij een paedagogische eisch, dat leer-
lingen en leerkrachten niet altijd van
hetzelfde geslacht zijn. Geschikte manne-
lijke leeraren behooren in meisjesklassen les te
geven, en evenzoo andersom. Dit zal een verrij-
king van het schoolleven ten gevolge hebben.” Wij
meenen voorts, dat Stern in deze lijn niet te
mogen volgen.**) Afgedacht nog van sexuele
gevaaren, die in dezen leeftijd dicht bij het ero-
tische liggen, gelooven wij, dat een dergelijke maat-
regel voor dezen leeftijd niet goed werkend
is op de vorming der persoonlijkheid
en van den jongen en van het meisje.

Spranger vindt verder, dat in dezen leeftijd
en in deze verhoudingen de kracht van dit ero-
tische meer gevoeld wordt uit het eigen innerlijk
leven dan van den persoon, naar wien „de
platonische liefde” uitgaat. Hier wordt gezien
„het bloeien der ziel”, dat deze idealen voort-
brengt. De Eros is hier niet minder, maar open-

baar legering scheen vergeten te zijn en afgeweken
van den weg waarop de vaderen eertijds hadden
gewandeld. Van dat volk moest toen waarlijk wel
gezegd worden: „Zij deden den lande geene be-
houdenis aan en de inwoners vielen niet neder.”
Hadden zij in alles het pad des rechtvaardigen be-
wandeld, wie weet of er in 1886 wel een refor-
matie tegenover hen zou gekomen zijn.”*)

Nu versta men mij goed. Ik laat ook dit oordeel
geheel voor rekening van den man, die het heeft
geschreven. Maar als Dr Jongeleen bijna een halve
eeuw later nog in verzet komt over een oor-
deel van Dr Kuyper, dat slechts een bepaald
aantal personen, die tot de afgescheiden kerk
overgingen, betrof; dan behoort hij ook zijn pro-
test te laten hooren tegen één der vroegere meest-
vooraanstaande Chr. Geref. ouderlingen, die over
den geestelijken toestand der gansche afge-
scheiden kerk een veroordeelend vonnis streek.

E. D. KRAAN.

*) Eenige beschouwingen omtrent den kerkelijken toestand
van en na 1892, 55—56.

Een bezwaar van Dr Heida.

Dr H. J. Heida heeft een bedenking tegen een der
voorgestelde liederen. We lezen in „Geref. Kbl. Hoek
van Holland etc.”:

Wat den Christus Gods betreft, heeft men in de
Middeleeuwen ongetwijfeld theoretisch het monophy-
sisme, dat Christus n.l. na de menswording slechts
één god-menschelijke natuur zou hebben gehad, niet
geleerd; maar wat is van het weerstaan dezer ketterij
practisch overgebleven, als de aanbidding van den
Christus Gods niet wordt geleerd, omdat Hij God is;
maar als ook goddelijke vereering aan zijn ledematen
wordt gebracht.

Hoe stoffelijk een buitengewoon krachtig, in veel
opzichten zeer te waardeeren leeraar der Kerk, n.l.
Thomas van Aquino over de verhouding van Chris-
tus' lichaam tot de heiligheden van het sacrament
reeds spreekt, blijke hieruit, als hij schrijft; uit de
zijde van Christus, slapend aan het kruis zijn de
sacramenten gevloeid, waaruit de Kerk gefabriceerd
(dus ontstaan) is.

Doch voor het doel, dat wij beoogen, is het ons niet
te doen, om te laten uitkomen, hoe de sacramentleer
van Rome zich heeft vastgezet, noch om te laten zien,
dat de Marialeer ook op de voorstelling van de godde-
lijkheid der menschelijke natuur van Christus invloed
heeft geoefend; maar om met enkele trekken te laten
uitkomen, dat ook in de aanbidding der Middeleeuwen
de ledematen van Christus een plaats hebben ge-
kregen in die vereering en dat deze daarom mede
tot aanroeping hebben geleid, ja zelfs tot zekere aan-
bidding.

Ook de liederen uit dien tijd dragen dat stempel.
Het lied, aan Bernard van Clairveaux ontleend, dat
in het dubbele tiental, waarover de Synode heeft te

baart zich anders. En ook hierin nadert Spranger
Plato weder, als hij stelt, dat nu het erotische in
den betrokkene wordt een scheppende func-
tie. Het erotische wordt in zijn betoekenis voor de
zelfontvouwing zuiverder erkend. De Erotiek dient
hier „die Erhöhung der Innerlichkeit”. Hier wordt
tenslotte de geheime, verborgen eenheid van „na-
tuur en geest” openbaar. En hiermede heeft „het
rijpen” opgehouden; het „rijp-zijn” is begonnen.

De waarde van Sprangers beschouwingen omtrent
deze latere erotiek willen wij niet ontkennen, maar
toch meenen wij, dat in dezen leeftijd een er-
zijds het erotische wel als een ontspan-
ning tegenover grovere, sexuele drif-
ten, werkt en deze in goede banen leiden kan,
maar dat anderzijds hier het ideële ook
in grooter gevaar verkeert door de na-
bijheid van het sexuele. Want Spranger
moge nu wel zeggen: „Zij leven sterker voor „die
Idealität” dan voor „die Realität”, daar staat tegen-
over, dat juist deze latere erotiek zich van de pla-
tonische dweperij hierdoor onderscheidt, dat zij
realistischer is. Zij is individueeler, mono-
poliseert en daarmee ontstaat de jaloezie. Het
komt tot zekere sexuele spanningen, die de tra-
gedie voorbereiden.

Het is dan ook nog de vraag, of het zuiver
erotische zich kan voordoen bij perso-
nen van verschillend geslacht, of dat de
erotiek zal omslaan in sexueel gemarkeerde liefde.
De theorie zegt, dat zij bestaan kan. Maar dan zijn
toch in de practijk bijzondere omstandigheden in het
spel. Het erotische, dan beleefd, heel vriend-
schap, kameradschap. Maar dit erotische
bestaat in den regel alleen, doordat de liefdesdrang
reeds op een andere wijze in een sexuele ver-
houding zijn bevrediging vond. En daarmee is dit
erotische geoordeeld, ontwaard. Daarom is het „huwe-
lijk in kameradschap” (Lindsey, Wibaut) ook
geoordeeld.**) Teekenend is een woord in dit pro-
bleem: „Moeilijk is het, iemands vriendschap tot
liefde, moeilijker nog, iemands liefde tot vriend-
schap te dwingen. Men kan zich wel emancipeeren
van conventionele verhoudingen, maar niet van de
natuur.”

In dit verband is de verloving een heerlijke

oordeelen is geplaatst, is met denzelfden zuurdeesem
doortrokken.

Aan zulk een lied hebben wij in den kerkdienst
geen behoefte.

Het behoort uit den officiëlen dienst der aanbidding
van de Kerk Gods te worden geweerd.

Immers, in het groote gedicht waarvan het lied:

„O hoofd bedekt met wonden,
Belaan met smart en hoon!
O hoofd, ten spot ombonden
Met eene doornenkroon!
Eertijds gekroond met stralen
Van meer dan aardischen gloed,
Waarlangs nu druppelen dalen!
„k Breng zoegnend U mijn groet!”

deel uitmaakt, worden achtereenvolgens de ledematen
van Jezus gegroet en bezongen.

Niet zonder den inwonenden Christus als den Zoon
Gods. Dat is van een Roomsche ook allerminst te ver-
wachten. Dat brengt zijn voorstelling van de vereeni-
ging der twee naturen van Christus ook niet mee;
maar toch wel zóó, dat bij de begroeting, bij den lof,
de vereering mede gericht wordt op de menschelijke
natuur en daarvoor wordt gebogen.

Daarom werden ook door Bernard van Clairveaux
schie alle ledematen in dien zang achtereenvolgens
gegroet.

Wie toch naleest, hoe de dichter zich wendt tot de
voeten, tot de knieën, tot de zijde, tot de borst,
het hart en het gelaat van Jezus, behoeft geen
oogenblik te twifelen, of hier hebben wij te doen met
de in de Middeleeuwen diep doorgedrongen voorstelling,
dat deze ledematen mede in den lof en de vereering
van Jezus als Zoon Gods worden opgenomen.

Als iemand leest, dat tot de voeten van Jezus wordt
gesproken:

„Zoete Jezus, heilige (pie) God,
Hoewel schuldig, roep ik tot U
Betoon U mij als de genadige,
Vanaf (uit) Uwe heilige voeten.”

en wie daarbij neerlegt dezen zang, waarin van dat
hoofd gezegd wordt, dat het eertijds gekroond was met
stralen van meer dan aardischen gloed, kan toch niet
anders dan hierin zien de doordringing van het aard-
sche door de goddelijke natuur, welke tijdelijk aan het
kruis heeft opgehouden.

„k Breng zoegnend U mijn groet!”

Dat is een uitdrukking, welke uit den mond van
een Roomsche met zijn buigingen en groetenissen ge-
makkelijk vloeit; maar bij ons volk geen ingang be-
hoort te vinden.

Heel het kenmerkend onderscheid tusschen de
Roomsche wijze van begroeting en de aanbidding in
geest en waarheid wordt er door uitgewischt.

Ik denk er niet aan Dr Heida's bezwaar licht te tel-
len, en geloof ook, dat wij niet voorzichtig genoeg
kunnen zijn met het importeeren van roomschen zuur-
deesem. Zonder dus iets af te dingen op den ernst
van wat Dr Heida zegt, meen ik, dat in het onder-
havige geval het bekende: „O hoofd...” een loop door de
geschiedenis der Protestantsche kerk- en kunstgeschie-
denis genomen heeft, die dat gedeelte, dat thans tot
ons doordringen wil, voor elks besef heeft losgemaakt
uit het roomsche denkschema. Temeer, omdat van die

zaak, een schoone tijd. „Zij is een vorm van ero-
tisch samenleven, die het vollediger liefdeleven in
het huwelijk voorafgaat, daarvan ook ten deele
voorbereiding pleegt te zijn. Maar het sexuele
treedt in zijn gevaaren en moeilijkheden in deze
verhouding tot het andere geslacht sterker naar
voren, ook door den vrijeren omgang der geslachten.
Vroeger beschermden de conventionele rege-
len de verloofden tegen zichzelf. Kleingeestig lijkten
die oude verordeningen en te vor doorgaavoord,
deden zij tenslotte de „bevrediging” op slinksche
wijze zoeken. Maar zonder werkelijkheidszin waren
zij toch zeker niet”, merkt de vrijzinnig-christelijke
Prof. Dr M. C. van Mourik Broekman op.**) In
deze stellen in onzen tijd vooral jarenlange
verlovingen haar moeilijke eischen.

KNOPPERS.

*) Spranger trekt daaruit de conclusie, dat althans op dezen
grond de eisch van co-educatie niet gegrond kan worden.
Spranger, „Psychologie der Jugendalters”, pag. 96. Leipzig, 1928.

*) Zie ook hierover Dr J. Waterink, „De Opvoeding tot
het huwelijk”, pag. 111. Wageningen. Wat zulk een leider
beteekent voor een Jeugdbeweging, is wel duidelijk gebleken in
den persoon van Dr J. E. Vonckenberg ten opzichte van de
schar jongelingen, die met hunne Vereenigen den bekenden
Geref. Bond vormen. Zijn verschijning op een Bondsdag was
alleen reeds genoeg.

*) Dr J. Waterink geeft in zijn bovengenoemd boek enige
beschouwingen, welke interessant zijn. Hij stelt terecht, dat de
„persoonsbinding” bij de vrouw meer naar voren treedt dan bij
den man, die meer op het „zakelijke” is ingesteld. Dr J. Water-
ink, „De opvoeding tot het huwelijk”, pag. 112 v.v., Wage-
ningen.

*) Dat de verhouding tusschen hen, die van denzelfden leef-
tijd of van verschillende leeftijd en van hetzelfde geslacht
zijn, gevaaren met zich mede brengt, wordt bewezen door het
kwaad der homo-sexualiteit.

*) Dr J. Waterink, „De Opvoeding tot het huwelijk”, pag.
113. Wageningen.

*) Idem, pag. 113, v.v.

*) Zie speciaal over het meisje en het erotische: Magd. von
Tiling, „Psyche und Erziehung der weiblichen Jugend”, Langen-
salza 1928. Carl. Bühler, „Das Seelenleben der Jugendlichen”,
Jena. Idem: „Tagebuch eines jungen Mädchens”, Jena, 1922.

*) Dr W. Stern, „De Puberteitsleeftijd”, pag. 40. Wolters,
Groningen, Den Haag, 1928.

*) Men zie de critiek daarover o.a. bij Dr J. Waterink, „De
Opvoeding tot het huwelijk”, pag. 18 v.v. Wageningen. Ook:
Dr M. C. van Mourik Broekman, „Erotiek en Huwelijksleven”,
pag. 208 v.v. Leiden, 1932.

*) Idem, pag. 76.